

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

(Prof. Dr. Muhammed Nur DOĞAN Armağan Sayısı)

E-ISSN: 2651-3013

DOI Number:

Cilt: 2 Sayı: 1 Şubat 2019

ss. 758-762

Makalenin Geliş

Tarihi

03/12/2018

Makalenin

Kabul Tarihi

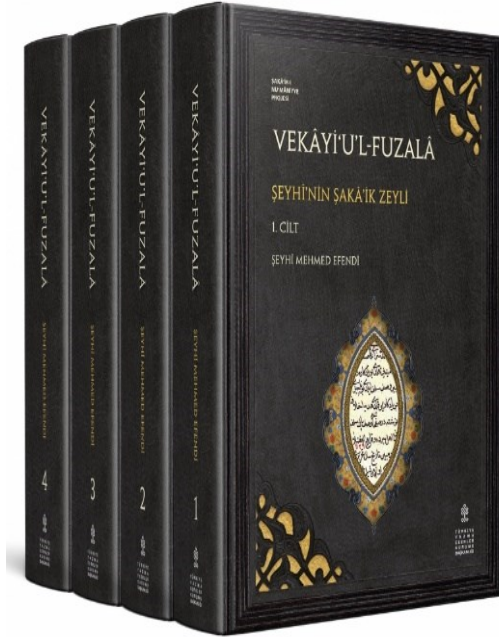
25/12/2018

Yayın Tarihi

28/02/2019

VEKÂYİ'UL-FUZALÂ: ŞEYHÎ'NİN ŞAKÂ'İK ZEYLİ*

F. Hilal KURT*

“Tezkire, Arapça ‘zıkr’ kökünden türetilmiş bir kelime olup hatırlamaya vesile olan şey manasına gelir”¹ Edebî bir tür olarak tezkire; Osmanlı toplumunu meydana getiren her meslekten alanında tanınmış kişilerin hayatı ve sanatından söz eden eserlere verilen addır. Şairler hakkında bilgi veriliyorsa “şuarâ tezkireleri” olarak adlandırılır. “Bu tezkirelerde şairin doğduğu, bulunduğu ve yerleştiği yerler, adı, lakabı, akrabalık durumu, evlilik ve çocuk durumu, başlıca hocaları; zihin, zekâ, düşünce gücü, mizaç, ahlâk ve kabiliyeti gibi kişilik yapısı ve özellikleri, fiziksel durumu ve görünümü, edebi kişiliği, şiire başlaması, mahlas alması, eserleri ve

* Şeyhî Mehmet Efendi, *Vekâyi'ul-Fuzalâ* (2018). (hızlı Ramazan Ekinci), İstanbul: Türkiye YazmaEserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı A.B.D. hilalkurt17@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-1277-5204

¹ KESİK, Beyhan (2016). “Şuara Tezkireleri”, (ed. Özer Şenöndeyici), *Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu*, İstanbul: Kesit Yayınları, s. 339.

Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [ESTAD]

Cilt: 2 Sayı: 1 Şubat 2019 ss. 758-762

eserlerinden örnekler verilir.”²

Klâsik Türk Edebiyatı araştırmalarında biyografik eserler oldukça önemli bir yere sahiptir. Edebiyatımızda şuarâ tezkireleri, Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye ve buna yazılan zeyller biyografik eser kapsamındadır. Taşkoprizâde Ahmed Efendi (ö. 968/1561) tarafından ele alınan Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye, Osman Gâzi'den başlayarak Kanuni Sultan Süleyman devri sonlarına doğru yetişen âlim ve şeyhlerin biyografilerinden oluşur. Eserde her padişah devri bir tabaka kabul edilmiş ve her tabakada o padişah döneminde yetişenlerin hâl tercümeleri ele alınmıştır.

Zeyl, bir eserin konusunu devam ettirmek veya tamamlamak üzere yazılan eserlere verilen isimdir. Taşkoprizâde Ahmed Efendi'nin bu eseri çok beğenilmiş, birçok çevirisi, Türkçe ve Arapça zeylleri yapılmıştır. Bu tanıtım yazısının konusunu da Nev'î-zâde Atâyî'nin kaleme aldığı “Hadâ'îku'l-Hakâik fi-Tekmiletî's-Şakâik”³ına yazılmış bir zeyil olan Şeyhî Mehmed Efendi'nin Vekâyi'u'l-Fuzalâ'sı teşkil etmektedir.

Ele aldığımız “*Vekâyi'u'l-Fuzalâ Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli*” adlı eser Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Ramazan Ekinci tarafından altı yazma nüshası karşılaştırılarak ve transkripsiyonlu metni hazırlanmış mühim ve hayli hacimli bir kitaptır.

Eseri kaleme alan Şeyhî Mehmed Efendi hakkında bilinenler oldukça sınırlıdır. “Eserin müellifinin ismi Mehmed'tir. Şeyhî Mehmed Efendi'nin babası Emîr Buhârî Dergâhu şeyhi Sîmkeşzâde Şeyh Hasan Feyzî Efendi'dir. Hasan Efendi, Beyazıt'taki Sîmkeşhâne'de haddeden gümüş ve altın tel çeken Sîmkeş Mehmed Ağa'nın oğludur.”⁴ Şeyhî Mehmed Efendi'nin hayatı ve edebî şahsiyeti hakkında bilgi veren kaynaklar yazarın 1078 yılı Recep ayının sonunda (Ocak 1668) dünyaya geldiği hususunda hemfikirdir. “Şeyhî Mehmed Efendi'nin kimlerden ders aldığı hususunda da kapsamlı bilgi bulunmamaktadır. 22 yaşındayken şeyh olan Şeyhî Mehmed Efendi, icazetini babasından almıştır. Şeyhî Mehmed Efendi medrese tahsilini tamamladıktan sonra Ebu Sa'îdzâde Feyzullah Efendi'nin (ö.1110/1699) yanında tezkireciliğe

² Kesik, a.g.e s. 339.

³ Eser, Dr. Suat Donuk tarafından üç yazma nüshasının karşılaştırılmasıyla yayına hazırlanmıştır.

⁴ Şeyhî Mehmet Efendi, *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*, hzl. Ramazan Ekinci, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2018, s. 33.

başlamıştır. Ebu Sa'îdzâde Feyzullah Efendi'nin 1095 yılı Zilhicce'sinde (Kasım- Aralık 1684) ikinci kez Anadolu kazaskerliğine tayin olması hasebiyle tahsis edilen mülazemetlerden birisi, 1096 yılı Cumâdelâhire'sinde (Mayıs-Haziran 1685) Şeyhî Mehmed Efendi'ye verilmiştir. Şeyhî Mehmed Efendi'nin vefat tarihi hususunda kaynaklarda ihtilaf mevcuttur. Kâtip Çelebi'nin *Takvîmü't-tevârih*'ini ve Şeyhî'nin *Zeyl-i Takvîmü't-tevârih*'ini kısmî ilavelerle neşreden İbrahim Müteferrika, Şeyhî'nin ölüm tarihini 1145 Zilhicce'si (Mayıs-Haziran 1733) olarak bildirmektedir.”⁵

“Şeyhî Mehmed Efendi, Vekâyi'ü'l-Fuzalâ'yı yazma sebebi olarak Nev'îzâde'nin eserini okuduktan sonra bu esere zeyl yazma arzusu duyduğunu, eserine Nev'îzâde'nin zeylinde bulunmayan yeni kısımlar ilave etmeyi düşündüğünü bildirmiştir.”⁶

1989 yılında Abdülkadir Özcan tarafından Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki nüshası esas alınarak bir indeks ilavesiyle faksimile neşri yapılan Vekâyi'ü'l-Fuzalâ'nın yeni harflerle ilk baskısı *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ Şeyhi'nin Şakâ'ik Zeyli (İnceleme- Tenkitli Metin- Dizin)* ismi ile Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı tarafından 2018 yılında yayımlanmıştır. 4 Cilt hâlinde olan çalışma 3993 sayfadır. I. Cilt 1-956, II. Cilt 957-1874, III. Cilt 1875-2826, IV. Cilt 2827-3993. sayfalar arasındadır.

Eser editörün ve hazırlayanın önsözleri ile başlamaktadır. Önsöz'de çalışmanın mahiyeti, kapsamı ve çalışma boyunca izlenen metot hakkında kısa bir bilgi verilmektedir. Eseri yayına hazırlayan Ramazan Ekinci, eserin ilk cildinde Vekâyi'ü'l-Fuzalâ'yı üç bölümde incelemiştir. Eserin I. Bölümünde “*Şeyhî Mehmed Efendi*” başlığı altında bu yazarın “Hayatı”, “Edebî Şahsiyeti”, “Eserleri” hakkında bilgi verilmiştir. Yazara isnad edilen bazı eserlerin (*Sâkî-nâme, Dîvân*) ona ait olmadığı ortaya konulmuş; yazara ait olduğu bilinen ancak mahiyeti, nüshaları hakkında bilgi sahibi olunmayan *Zeyl-i Cihân-nümâ-yı Avrupa*'nın nüshaları tespit edilmiş ve muhtevası hakkında bilgiler verilmiştir.

II. Bölüm “*Vekâyi'ü'l-Fuzalâ*” ismini taşımaktadır. Alt başlıklarında “Şekil Unsurları”, “Eserin Adı”, “Eserin Yazılma Sebebi”, “Eserin Yazım Tarihi”, “Eserin Te'lif Aşamaları”, “Vekâyi'ü'l-Fuzalâ'nın İthaf Edildiği Şahıslar”, “Kaynakları”, “Muhteva Unsurları”, “Edebiyat Tarihi Kaynağı Olarak Vekâyi'ü'l-Fuzalâ” başlıkları yer almaktadır.

⁵ A.g.e s. 37.

⁶ A.g.e s. 54.

III. Bölüm olan “Vekâyi’u’l- Fuzalâ’nın Nüshaları ve Metni” başlığı altında “Nüsha Tavsifleri”, “Nüshaların Değerlendirilmesi”, “Tenkitli Metinde Kullanılan Nüshalar” ve “Metnin Tesisi ile İlgili Açıklamalar” alt başlıkları bulunmaktadır.

Ardından gelen “Metin” bölümü ise bir Mukaddime ile başlayıp 4 cildin tümü hakkında bilgi verilerek sona erer.

“Metin Vekâyi’u’l-Fuzalâ” adlı kısımda yukarıda bahsedildiği gibi bir mukaddime ile başlayıp 1. Cilt “On Yedinci Tabaka İkmâli- IV. Murad (sl.1032-1049/ 1623-1640) [1040-1049/ 1630-1640 arası vefeyatı]”, “On Sekizinci Tabaka- Sultan İbrahim (sl.1049-1058/ 1640-1648)”, “On Dokuzuncu Tabaka- IV. Mehmed (sl.1058-1099/ 1648-1687)” 2. Cilt “On Dokuzuncu Tabaka- IV. Mehmed (sl.1058-1099/ 1648-1687)”, “Yirminci Tabaka- II. Süleyman (sl.1099-1102/ 1687-1691), 3. Cilt “[Yirminci Tabaka Devamı- II. Süleyman (sl.1099-1102/ 1687-1691) , “Yirmi Birinci Tabaka- II. Ahmed (sl.1102-1106/ 1691-1695)”, “Yirmi İkinci Tabaka- II. Mustafa (sl.1106-1115/ 1695-1703)”, “Yirmi Üçüncü Tabaka / (A)- III. Ahmed (sl.1115-1143/ 1703-1730)” [1115-1130/ 1703-1718 arası vefeyatı] “Yirmi Üçüncü Tabaka/ (B)-III. Ahmed (sl.1115-1143/ 1703-1730)” 4. Cilt Sıfı’ş Şuara, Hatime ile sona ermektedir.

Çalışmanın sonunda eserden istifadeyi kolaylaştırmak maksadıyla oldukça kapsamlı üç adet de dizin yer almaktadır. Bunların ikisi eserdeki biyografi başlıklarıyla sınırlı olup birincisi isme, ikincisi nisbeye göre tanzim edilmişken üçüncü dizin metinde geçen tüm şahıs isimlerinin yanı sıra, yerleşim yeri (şehir, kasaba, köy), mimari yapı (medrese, cami, zaviye), coğrafi bölge, eser vb. tüm özel isimleri içermektedir.

“Vekâyi’u’l-Fuzalâ’nın tamamında hâl tercümesi yazılmış kişi sayısı 2078’dir. Bunların 576’sı şairdir. Sadece nâsirliğinden bahsedilen kişi sayısı ise 70’tir. Sadece bahis konusu ettiği şair sayısı bakımından değerlendirildiğinde Vekâyi’u’l-Fuzalâ, Osmanlı sahası Türk edebiyatının en hacimli şuara tezkirelerinden içinde 672 şairin anlatıldığı Fatîn Davud’un Hâtîmeti’l- eş’âr’ı ve içinde 640 şairin anlatıldığı Kınalızâde Hasan Çelebi’nin Tezkiretü’ş-şu’arâ’sı haricindeki bütün tezkirelerden büyüktür.”⁷

Ekinci, kitabın önsöz kısmında bu eseri ele almayı düşündüğü vakitleri anlatırken: “Yüksek lisans mülakatında hocalarım hangi tür eserler üzerinde

⁷ Şeyhî Mehmet Efendi, *Vekâyi’u’l-Fuzalâ*, hzl. Ramazan Ekinci, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2018, s. 114-115.

çalışmak istediğimi sorduklarında, hiç düşünmeden- biraz da cahil cesaretiyle- eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye zeyilleri diye cevap vermiştim” der. Bu cümle ele aldığı kitabının büyük bir istekle araştırılıp yazıldığının bizce en önemli kanıtıdır. Geçtiğimiz yıl *Uşşakizâde Hasib'in Zeyl-i Şaka'ik'*⁸ da yayımlayan hocamıza bu çalışmalarını ilim âleminin istifadesine sunduğu için teşekkür ederiz.

⁸ Uşşakizâde İbrâhîm Hasib Efendi, *Zeyl-i Şakâ'ik*, hzl. Ramazan Ekinci, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2017.